

MACIEJ BRONIARZ

Wirtualna sala rozpraw – przykładowy model referencyjny

Problem

Pandemia Covid -19, trwająca od listopada 2019 r. wymusiła szereg zmian w wielu obszarach ludzkiej aktywności. Nie ominęła również polskiego wymiaru sprawiedliwości.

Wieloletnie zaniedbanie cyfrowe polskiej Temidy stało się szczególnie dolegliwe w czasie, w którym sądy nie mogły funkcjonować w sposób dotychczasowy - na posiedzeniach jawnych w swoich siedzibach, z osobistym (fizycznym) udziałem wszystkich zainteresowanych.

Wprowadzone regulacje postępowań “zdalnych” charakteryzowały się doraźnością, a ich użytkownicy zgłaszali wiele uwag odnośnie do ich działania. Problemy techniczne, brak sprzętu oraz przeszkolenia sędziów i pracowników sądów skutkują częstym odwoływaniem rozpraw on-line z uwagi na problemy techniczne. Brak wsparcia technicznego dla uczestników rozpraw on-line powoduje, że wielu przypadkach rozprawa jest odwoływana lub jej uczestnicy łączą się z pomieszczeń sądu. Chaos jest pogłębiany brakiem standaryzacji w zakresie sprzętu i oprogramowania do telekonferencji.

Opracowanie określa minimalne techniczne i użytkowe parametry “wirtualnej sali rozpraw”, która powinna stanowić standard w każdym sądzie.

Rekomendacje

Zapewniające warunki techniczne zdalnych posiedzeń Ministerstwo Sprawiedliwości powinno zadbać o to, aby:

- Platforma telekonferencyjna była łatwa w użyciu, bezpieczna oraz dostępna na wszystkie platformy, w tym urządzenia mobilne;
- Do przekazywania danych dostępowych telekonferencji i weryfikacji tożsamości jej uczestników można było skorzystać z systemów powiązanych z Obywatel.gov.pl
- Przebieg całej rozprawy był rejestrowany przez sąd, a nagranie zostało odpowiednio zabezpieczyć i zarchiwizowane;

- Istniała możliwość przekazywania nagrań wszystkich posiedzeń do systemów sprawozdawczych, a systemy te były kompatybilne z systemami rejestracji rozpraw.

Każdy użytkownik systemu zdalnej rozprawy powinien pamiętać, że:

- Zestaw minimum do komfortowego uczestnictwa w telekonferencji to kamera, słuchawki mikrofon.
- Minimalna przepustowość łącza na potrzeby telekonferencji to 2.5Mbps pobierania i 3Mbps wysyłania.

O tych parametrach sądy powinny informować w wezwaniach kierowanych do stron postępowań.

Proponujemy także rozważenie następujących rekomendacji:

- Organizatorem i moderatorem konferencji musi być ktoś inny niż sędzia;
- Rozprawa nie uda się bez zapewnienia wszystkim jej uczestnikom wsparcia technicznego;
- W przypadku rozpraw hybrydowych - np. gdy jedna ze stron lub przesłuchiwany świadek korzysta z systemów komunikacji na odległość należy zapewnić wszystkim uczestnikom postępowania równy dostęp do kanału komunikacji;
- Aby zoptymalizować koszty licencji na systemy telekonferencyjne należy rozważyć centralny zakup i uruchomienie takiego systemu na poziomie Ministerstwa Sprawiedliwości, a następnie udostępnianie licencji na potrzeby konkretnych spraw w danym sądzie. Pozwoli to efektywnie wydawać środki publiczne i nie blokować ich na zakup licencji per sędzia, mimo, że nie będą one wykorzystywane;
- Ustalenie na poziomie centralnym standardu technicznego rozpraw w formie telekonferencji pozwoli opracować i udostępnić materiały szkoleniowe. Dodatkowo, można np. w ramach KSSIP zorganizować szkolenia dla sędziów i pracowników wymiaru sprawiedliwości z zakresu wykorzystania systemów telekonferencyjnych;
- Regulacje prawne definiujące zasady organizacji i prowadzenia rozpraw z użyciem systemów telekonferencyjnych powinny unikać przywiązywania się do konkretnych technologii, skupiając się natomiast na ogólnym zdefiniowaniu reguł. Narzędzia informatyczne zmieniają się tak szybko, że ujęcie w przepisach np. konkretnego oprogramowania może być problematyczne gry producent zakończy jego rozwój lub sprzeda produkt innej firmie;

- Komplet informacji nt. rozpraw w formie telekonferencji, w tym podstawę prawną, instrukcje korzystania, wymagania techniczne etc. powinien być dostępny na jednej stronie WWW, obsługiwanej centralnie przez MS. Dobrym przykładem jest tutaj Wielka Brytania: <https://www.gov.uk/guidance/hmcts-telephone-and-video-hearings-during-coronavirus-outbreak>;
- Zakupy sprzętu do telekonferencji (kamery, mikrofony, nagłośnienie) powinny być realizowane centralnie przez MS, co pozwoli uzyskać lepsze ceny, ale przede wszystkim zagwarantuje ustandaryzowanie systemu w obrębie całego wymiaru sprawiedliwości.

Wirtualna sala rozpraw w zderzeniu z analogową rzeczywistością

Utrzymująca się od początku 2020 roku pandemia COVID-19 i wymuszone przez nią lockdowny oraz izolacja społeczna zaowocowały przyspieszeniem wdrażania mechanizmów pracy zdalnej i komunikacji na odległość. Zawsze w takich przypadkach pojawia się konieczność uwzględnienia zarówno kwestii bezpieczeństwa i poufności komunikacji przy jednoczesnym zagwarantowaniu łatwości dostępu i wygody komunikacji. Podobny mechanizm nie ominął również sądów, gdzie COVID-19 spowodował przyspieszenie wdrażania mechanizmów prowadzenia rozpraw na odległość. Należy jednak pamiętać, że o ile informatyzacja sektora komercyjnego trwa od lat i przynosi doskonałe rezultaty, o tyle informatyzacja sądów powszechnych nie jest bardzo rozbudowana. W przypadku firm migracja na pracę zdalną i telekonferencje zamiast klasycznych spotkań przebiegła nad wyraz sprawnie. W przypadku sądów, analogiczny proces został zrealizowany gorzej i w ograniczonym zakresie. Wpłynęło na to wiele czynników, przede wszystkim ograniczone zasoby kadrowe sądów w obszarze IT i brak ustalonych centralnie standardów w zakresie narzędzi do prowadzenia zdalnych rozpraw. Sytuację dodatkowo skomplikował, wywołany pandemią wzrost cen i niska dostępność sprzętu niezbędnego do prowadzenia telekonferencji. Wiosną 2020 ceny zwykłych kamer do prowadzenia telekonferencji wzrosły trzykrotnie. Z drugiej strony, systemy do telekonferencji zyskały na dostępności przy jednoczesnym spadku cen. Jednocześnie zaczęto kłaść duży nacisk nie tylko na bezpieczeństwo informatyczne tych systemów, ale także na ochronę i prywatność użytkownika końcowego. Należy podkreślić, że z perspektywy końca 2021 roku na rynku dostępnych jest kilka sprawdzonych, bezpiecznych i atrakcyjnych cenowo rozwiązań. Systemy te zostały już z powodzeniem wdrożone w sektorze rządowym i administracji publicznej, co powinno ułatwić wdrożenie ich w sądach, zmniejszając obawy i ryzyka związane z implementacją nowych technologii.

Aktualnie sądy w Polsce realizują rozprawy zdalne wyłącznie w sprawach cywilnych i administracyjnych. Sprawy karne natomiast realizowane są nadal na żywo, co w efekcie zwiększa opóźnienia w pracy sądu, a w przypadkach lockdownu zawiesza sprawy na kolejne kilka tygodni czy miesięcy.

Bogatsi o doświadczenia prawie 2 lat pracy zdalnej możemy pozwolić sobie na analizę zagadnienia i zdefiniowanie założeń, na bazie których można wdrożyć ustandaryzowanym model rozpraw zdalnych i stworzyć w każdym sądzie wirtualną salę rozpraw. Warto nadmienić, że wdrożenie zdalnych rozpraw będzie przydatne także po zakończeniu pandemii COVID-19. Stworzy to szansę na optymalizację pracy sądów i zwiększenie ilości rozpraw jakie można realizować. Dodatkowo, znacząco ułatwi to prowadzenie chociażby przesłuchań na odległość czy prowadzenie rozpraw, gdy jedna ze stron chwilowo nie może pojawić się osobiście w sądzie, w związku np. z wyjazdem służbowym.

COVID okazją do nadrobienia zaległości w cyfryzacji sądów

Należy pamiętać, że realizacja celu, jakim jest prowadzenie rozpraw na odległość jest zagadnieniem złożonym. Sama budowa infrastruktury po stronie Sądu to tylko część zagadnienia. Sam proces, poza infrastrukturą sprzętową i oprogramowaniem wymaga przeszkolenia personelu oraz, co moim zdaniem jest największym wyzwaniem, zapewnienia stałego wsparcia technicznego nie tylko dla pracowników sądu, ale także dla uczestników rozprawy, w szczególności dla osób fizycznych.

Żeby spełnić swoją rolę wirtualna sala rozpraw musi uwzględnić następujące kwestie:

- łatwość korzystania
- bezpieczeństwo
- wiarygodność
- powtarzalność

W praktyce system składa się z dwóch obszarów - lokalnego i zewnętrznego. Każdy z obszarów musi dysponować odpowiednią infrastrukturą, sprzętem i oprogramowaniem. Obszary, o których mowa to obszar centralny i obszar kliencki.

1. Obszar centralny - odpowiednio wyposażona sala na terenie sądu, z której transmisję prowadzi sąd. Tutaj tworzona jest telekonferencja, do której zapraszani są pozostali uczestnicy.
2. Obszary klienckie - miejsca, skąd przy użyciu odpowiedniego sprzętu i oprogramowania łączą się uczestnicy rozprawy.

Jak wspomniano wcześniej, niezbędne do przeprowadzenia rozprawy są infrastruktura, sprzęt oraz oprogramowanie:

1. **Infrastruktura** - składa się na nią usługa telekonferencji w chmurze a także łącze internetowe. Usługa telekonferencji powinna być hostowana w chmurze. Jest oczywiście możliwość uruchomienia takiej usługi lokalnie, w oparciu o serwery danego sądu, ale z punktu widzenia jakości transmisji oraz funkcjonalności i bezpieczeństwa usługi, rozwiązania chmurowe są tutaj bezkonkurencyjne. Na rynku istnieje wiele tego typu rozwiązań, m.in. Cisco Webex, Microsoft Teams, Zoom oraz Google Meet. Warte rozważenia są szczególnie te dwa pierwsze, z uwagi na modelowe podejście dostawców usług do transparentności w zakresie przetwarzanych danych. Platformy Zoom oraz Webex oferują dużo większą ergonomię użytkownika, co jest szczególnie ważne w sytuacji, gdy z usługi mogą chcieć korzystać osoby o niższych kompetencjach informatycznych. Problem platformy Zoom wynika z kilku poważnych błędów w zarządzaniu danymi klientów, które nie tylko naruszały ich prywatność, ale też stanowiły zagrożenie dla bezpieczeństwa. Problemy te, zgodnie z informacjami producenta zostały wyeliminowane, ale nadal warto mieć to na uwadze. Każda z powyższych platform pozwala natomiast na transmisję video na poziomie 720p, oraz oferuje dostęp przez przeglądarkę lub kieruje na popularne systemy operacyjne (Microsoft Windows, Apple MacOS, Linux, Google Android, Apple IOS). Należy pamiętać, że część z uczestników będzie chciała się łączyć właśnie z urządzeń mobilnych (telefony komórkowe, tablety). Dla wielu osób, szczególnie starszych, smartfon to jedyne posiadane urządzenie wyposażone w kamerę, mikrofon i łącze do internetu. Modelowym rozwiązaniem byłoby, gdyby sąd dysponował dwiema platformami do telekonferencji, na wypadek awarii jednej z nich. Systemy chmurowe są charakteryzujące oczywiście wysoki poziom niezawodności, ale nadal awarie występują. W drugiej połowie 2020 roku Google miało dwie kilkugodzinne awarie, w czasie których użytkownicy nie mogli korzystać z większości usług tej firmy, w tym z platformy telekonferencyjnej Google Meet. Chcąc zapewnić wysoką niezawodność oraz zwiększyć kontrolę nad systemem telekonferencji można rozważyć skorzystanie z instalacji systemu na własnej infrastrukturze (instalacja on-premise). Zarówno Zoom jak i Webex oferują możliwość instalacji systemu częściowo (Zoom) lub całkowicie (Webex) na własnych serwerach. W wariantcie idealnym powinno to być rozwiązanie modelowe, gwarantujące bezpieczeństwo, ochronę prywatności i wysoką niezawodność. W praktyce, biorąc pod uwagę ograniczone zasoby sądów w

obszarze kadry IT takie rozwiązanie będzie raczej wariantem awaryjnym, na wypadek braku dostępności usługi w chmurze.

2. **Sprzęt** - aby w pełni uczestniczyć w telekonferencji, jaką de facto jest rozprawa on-line potrzebne będą następujące urządzenia:
  - a. komputer (lub inne urządzenie podłączone do internetu, np. telefon lub tablet). W warunkach idealnych będzie to urządzenie podłączone do sieci poprzez kabel, natomiast sieć WIFI i LTE/5G są jak najbardziej dopuszczalne. Bez względu na wybrany mechanizm łączności z siecią należy poprosić użytkowników o sprawdzenie, czy ich sieć oferuje parametry niezbędne do prowadzenia telekonferencji w jakości High Definition. Będzie to 2.5Mbps prędkości pobierania i 3Mbps prędkości wysyłania. Uczestnicy telekonferencji korzystający z bezprzewodowego dostępu do sieci powinni przetestować, gdzie w swojej lokalizacji mają zapewnione wystarczające parametry i z tego miejsca uczestniczyć w telekonferencji. Standardowo, w przypadkach problemu z jakością połączenia rozwiązaniem jest wyłączenie kamery, gdyż samo audio zużywa znacznie mniej łącza. W przypadku rozprawy prowadzonej w formie telekonferencji takie działanie nie będzie możliwe z uwagi na brak możliwości weryfikacji wizualnej jednej ze stron. Dlatego przetestowanie i zagwarantowanie parametrów transmisji jest tutaj szczególnie ważne.
  - b. kamera - standardowa kamera HD (w rozdzielczości 720p lub wyższej) w zupełności wystarczy. Kamera powinna być skierowana na uczestnika telekonferencji z odległości 0.5-1m, najlepiej na wprost lub minimalnie pod kątem. Kadr kamery powinien pokazywać uczestnika telekonferencji i nic poza nim. Do rozważenia Sądu pozostaje możliwość włączania przez użytkowników mechanizmów rozmywania tła lub tła wirtualnego, dzięki czemu na telekonferencji widoczny jest wyłącznie jej uczestnik, a nie to co jest za nim.
  - c. mikrofon i słuchawki - ważne, żeby był to zestaw zapewniający komfort słuchania oraz wyposażony w dobry mikrofon. Rozprawa może potrwać kilka godzin i niewygodne słuchawki lub słabej jakości mikrofon będą bardzo męczące w użytkowaniu. W przypadku korzystania z słuchawek bezprzewodowych należy upewnić się, że są w pełni naładowane przed rozpoczęciem rozprawy oraz że możemy korzystać z nich w trakcie ładowania lub mamy dostęp do zapasowych słuchawek i mikrofonu. Przełączanie słuchawek i mikrofonu w czasie telekonferencji

jest oczywiście możliwe, ale może być problemem szczególnie dla osób mniej kompetentnych w obszarze technologii.

3. **Oprogramowanie** - czyli klient wybranego oprogramowania do telekonferencji. Bez względu na wybraną platformę, należy pamiętać, żeby wszyscy uczestnicy telekonferencji mieli zainstalowane najnowsze wersje wspomnianych klientów. Unikniemy dzięki temu problemów z kompatybilnością lub z brakiem funkcjonowania niektórych elementów telekonferencji - np. udostępniania ekranu lub poprawnego przesyłania głosu.

Rozprawa on-line nie może być karą samą w sobie

1. Łatwość korzystania

Uczestnictwo w rozprawie samo w sobie bywa stresujące dla stron, tym bardziej należy unikać sytuacji, gdy narzędzia informatyczne będą ten stres potęgować. Dodatkowo, należy mieć pewność, że problemy techniczne nie będą w żaden sposób ograniczać praw żadnej ze stron, a w szczególności nie będą stanowić zagrożenia dla realizacji obowiązków wynikających z przepisów. Użycie popularnych, wygodnych, dobrze przetestowanych, i udokumentowanych systemów do telekonferencji pozwoli uczestniczyć w rozprawie wszystkim zainteresowanym stronom, bez konieczności korzystania przez nie z dedykowanej, często płatnej pomocy informatyka. Należy oczywiście zapewnić takie wsparcie na poziomie sądu, także po to, aby zagwarantować, że wszystkie problemy zostaną wykryte i zaadresowane przed rozprawą, dzięki czemu nie wpłyną negatywnie na jej przebieg. Obecnie wsparcie techniczne dostępne jest wyłącznie dla sądu, pod warunkiem korzystania z sali telekonferencyjnej w jego siedzibie. Nie wytworzono żadnego standardu wsparcia dla uczestników zewnętrznych lub dla sędziego pracującego poza siedzibą sądu. Bez zapewnienia takiego wsparcia wiele rozpraw po prostu się nie odbędzie, gdyż proste i łatwe do usunięcia problemy techniczne skutecznie sparaliżują cały proces. Odnośnie do wsparcia technicznego, warto pamiętać, że na rynku dostępne są bezpieczne systemy pomocy na odległość. Ich użycie pozwala zdalnie zdiagnozować i rozwiązać większość problemów zgłoszonych przez uczestników rozprawy. Oczywiście, niezależnie od tego konieczne są testy przeprowadzane z wyprzedzeniem, aby upewnić się, że wszystkie elementy techniczne po stronie każdego z uczestników rozprawy działają poprawnie.

Warto rozważyć jeszcze jeden element ułatwiający uczestnictwo w rozprawie tj. wypożyczone, prekonfigurowane tablety. Urządzenia takie można skonfigurować z wyprzedzeniem i przesłać użytkownikowi, lub umożliwić wypożyczenie w dowolnym sądzie. Dzięki temu mielibyśmy gwarancję,

że uczestnicy rozprawy mają dostęp do sprawdzonego i skonfigurowanego sprzętu, który spełnia wszystkie wymogi odnośnie do konfiguracji i bezpieczeństwa oprogramowania telekonferencyjnego. Takie rozwiązanie pociąga za sobą oczywiście koszty inwestycyjne i serwisowe, ale z drugiej strony zmniejsza koszty obsługi problemów wynikających z różnic sprzętowych i platformowych po stronie uczestników rozprawy. Jest to zdecydowanie element wart rozważenia.

2. Bezpieczeństwo

Wzrost wykorzystania narzędzi informatycznych w systemie prawnym idzie w parze ze wzrostem zagrożeń ze strony cyberprzestępców. Należy na każdym etapie wdrażania, testowania a ostatecznie użytkowania systemu analizować krytycznie cały proces pod kątem bezpieczeństwa. Dobrym pomysłem jest skorzystanie z pomocy zewnętrznej i przeprowadzenie audytu całego procesu oraz testów penetracyjnych. Pozwoli to uniknąć problemów w trakcie korzystania z systemu, a także zagwarantuje odpowiedni poziom bezpieczeństwa i poufności. Dodatkowo, na każdym etapie korzystania z systemu należy zwracać uwagę na bezpieczeństwo. Warto w tym momencie skorzystać z poniższej listy najważniejszych kwestii:

- dostęp do telekonferencji może być udzielany tylko na adresy email podane przez uczestników rozprawy. Należy bezwzględnie unikać sytuacji, gdy linki do telekonferencji są publicznie dostępne, chyba, że charakter sprawy na to pozwala. Dodatkowo należy ustalić zasady dostępu dla publiczności, przedstawicieli mediów czy obserwatorów np. z ramienia organizacji pozarządowych monitorujących daną sprawę. Na etapie konfiguracji i zarządzania telekonferencją należy oczywiście przypisać im odpowiednie uprawnienia, aby uniknąć ryzyka zakłócenia przebiegu rozprawy. Należy także pamiętać, że rozprawa na odległość w formie telekonferencji zawsze może być zarejestrowana nawet bez zgody sądu. Tym bardziej konieczne jest rejestrowanie przebiegu rozprawy przez sąd, aby uniknąć przekłamań i modyfikacji nagrania wykonanym przez uczestnika.
- Dostęp do konferencji powinien być zabezpieczony hasłem, wysłanym np. SMS-em na telefony stron. Pozwoli to dodatkowo zwiększyć kontrolę nad dostępem do telekonferencji.
- W celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa można rozważyć przekazywanie danych dostępowych do telekonferencji przez system obywatel.gov.pl lub inne systemy pozwalające się na zalogowanie z użyciem profilu zaufanego. Nie wykluczy to osób nie posiadających takiego profilu, bo zawsze mogą go aktywować zdalnie, np. potwierdzając swoją tożsamość logowaniem on-line do swojego banku.

- W konferencji, poza stronami powinna stale uczestniczyć osoba, która będzie miała pieczę nad technicznymi elementami telekonferencji, oraz będzie nadzorować technicznie cały jej przebieg. W szczególności powinna ona kontrolować kwestie udzielania głosu, wyciszania osób, które uczestniczą np. jako goście etc.
- Uczestnicy rozprawy powinni mieć stale włączone kamery, by mieć pewność, że w konferencji uczestniczą faktycznie te osoby, które powinny.
- Osobnym zagadnieniem jest bezpieczeństwo użytkowników prowadzących i organizujących rozprawę. Konto w usłudze chmurowej, z którego zakładana i uruchamiana jest konferencja powinno bezwzględnie być zabezpieczone nie tylko hasłem, ale także uwierzytelnianiem dwuskładnikowym. Wszystkie wspomniane wcześniej platformy oferują taki mechanizm, z wykorzystaniem kodów SMS, aplikacji na telefon komórkowy lub sprzętowych tokenów podłączanych do portu USB komputera. Najwyższy poziom bezpieczeństwa oferują tokeny sprzętowe, ale pozostałe mechanizmy są także akceptowalne.
- W czasie rozprawy dobrze, żeby inna osoba nadzorowała techniczny przebieg telekonferencji na wypadek np. niewłaściwego zachowania uczestników lub tzw. zoom-bombingu, czyli osób postronnych dołączających się do telekonferencji i zakłócających jej przebieg. Dodatkowo taki moderator może zarządzać wyciszaniem uczestników i udzielać im głosu zgodnie z decyzją sędziego.
- Wszystkich uczestników telekonferencji należy poinstruować o zasadach uczestnictwa i ochrony prywatności oraz uczulić na to, co widać w ich kamerze. W szczególności należy zwracać uwagę na to, by kamera nie zarejestrowała aktywności innych osób (np. poruszających się w tle) lub innych osób i rzeczy, które nie biorą udziału w sprawie, a mogą naruszyć jej przebieg.
- Z wyprzedzeniem należy poinformować uczestników rozprawy o konieczności aktualizacji klienta systemu telekonferencyjnego do najnowszej wersji. Pozwoli to uniknąć problemów z aktualizacjami uruchamianymi w momencie rozpoczęcia rozprawy.
- Przed rozprawą należy zdecydować, czy materiały prezentowane przez strony są wyświetlane z ich komputerów, czy też z komputera osoby zarządzającej telekonferencją. Wariant pierwszy jest oczywiście wygodniejszy dla osoby, która np. omawia prezentowane materiały, ale należy zwracać uwagę, by w czasie udostępniania ekranu nie wyświetlić informacji niezwiązanych ze sprawą np. akt innych klientów na laptopie adwokata prowadzącego sprawę. Dobrą praktyką jest korzystanie z osobnego konta użytkownika na

potrzeby telekonferencji, tak by mieć wtedy dostęp tylko do materiałów dotyczących danej sprawy.

3. Wiarygodność

Istotnym elementem procesu sądowego w wersji wirtualnej jest wiarygodność. Poza zweryfikowaniem, czy uczestnicy telekonferencji są faktycznie tym, za kogo się podają należy pamiętać o archiwizacji nagrań z konferencji. Pozwoli to rozwiązać wszelkie wątpliwości co do jej przebiegu, które mogą być zgłaszane przez którąś ze stron. Należy przy tym pamiętać, że bez względu na ograniczenia systemu, każdy z uczestników telekonferencji ma możliwość nagrania jej przebiegu - np. przy użyciu grabbera HDMI podpiętego między komputer a monitor. W związku z tym istnieje ryzyko, modyfikacji takiego nagrania lub publikacji fragmentów wyjętych z kontekstu. Dlatego m.in. tak ważne jest posiadanie przez sąd potwierdzonej kopii nagrania całej rozprawy. Dodatkowo, dla pewności i transparentności należy takie nagranie zarchiwizować razem z sumą kontrolną (tak jak to ma miejsce w przypadku dowodów cyfrowych w postępowaniu karnym). Dzięki temu ponad wszelką wątpliwość sąd będzie mógł potwierdzić wiarygodność i integralność nagrania. Po zakończeniu rozprawy można sumę kontrolną zabezpieczyć komisyjnie a następnie, dla dodatkowej pewności udostępnić uczestnikom rozprawy.

Przed rozpoczęciem rozprawy należy potwierdzić tożsamość wszystkich jej uczestników i poprosić o włączenie kamer. Przeprowadzenie weryfikacji powinno uwzględniać zarówno weryfikację danych z dokumentów (np. numer dowodu) jak i identyfikację wizualną osoby. Dodatkowo, przez cały czas trwania rozprawy kamery uczestników muszą być włączone, żeby wyeliminować ryzyko, że w trakcie rozprawy za jedną ze stron będzie się wypowiadać ktoś inny, korzystający z wyłączonej kamery. W praktyce wyłączenie kamery powinno spowodować niezwłoczne zawieszenie rozprawy, która może zostać wznowiona dopiero po ponownym włączeniu kamery przez danego uczestnika telekonferencji.

4. Powtarzalność

Należy bardzo uważać, przed modyfikacją warunków technicznych w trakcie prowadzenia kolejnych rozpraw. Cały proces realizacji wirtualnej rozprawy powinien być niezmienny w trakcie trwania procesu. Dzięki temu uniknie się problemów technicznych oraz ludzkich związanych z modyfikacją narzędzi informatycznych, a jednocześnie uniknie się ryzyka powoływania się na problemy techniczne przy próbie podważenia wyroku lub jako obstrukcji systemu sądowego.

Przed rozpoczęciem telekonferencji należy przeprowadzić minimum dwie sesje testowe, podczas których wszyscy uczestnicy rozprawy przetestują posiadany sprzęt. Pierwsza sesja powinna odbyć się minimum tydzień przed rozprawą, żeby w razie czego uczestnicy zdążyli dokupić brakujące urządzenia. Druga sesja powinna odbyć się bezpośrednio przed rozprawą, by upewnić się, że wszystkim jej uczestnikom wszystko działa jak należy. Najwygodniej po zakończeniu sesji testowej utrzymać wszystkich na telekonferencji i o wskazanej godzinie rozpocząć rozprawę. Takie podejście, choć na pozór czasochłonne powoduje, że samo przeprowadzenie rozprawy on-line będzie pewniejsze i uniknie się standardowych problemów technicznych.

Katalog błędów i wypaczeń

Poniższe przykłady pokazują problemy zaobserwowane podczas spraw prowadzonych w całości lub częściowo z wykorzystaniem narzędzi telekonferencyjnych:

- Świadek zeznaje on-line, sąd słyszy i widzi świadka natomiast sala nie jest wyposażona w nagłośnienie ani w duży ekran czy rzutnik. W efekcie świadek proszony jest o powtarzanie wypowiedzi trzy razy, raz dla sądu, potem ekran jest przestawiany w stronę prokuratora, następnie w stronę adwokata, żeby każdy z nich widział i słyszał świadka w trakcie zeznań;
- Rozprawa jest organizowana z użyciem darmowego systemu telekonferencyjnego, z limitem 50 uczestników. W rozprawie chce wziąć udział więcej zainteresowanych osób, część nie ma dostępu, w trakcie rozprawy, w efekcie problemów technicznych na chwilę odłączany jest pełnomocnik jednej ze stron, który następnie nie może się ponownie podłączyć z uwagi na brak wolnych miejsc. W efekcie rozprawa jest odraczana na kolejny termin;
- W trakcie rozprawy on-line okazuje się, że linki dla uczestników są jednorazowe, wskutek czego adwokat powoda ma dostęp do telekonferencji, ale jego klient już nie. W sądzie nie ma osoby, która może na bieżąco wygenerować kolejny link więc rozprawa jest odwoływana.
- Sędzia prowadzący rozprawę ma niesprawny system audio, wskutek czego jego głos się zapętla i wszystkie wypowiedzi muszą być powtarzane po kilka razy, żeby były zrozumiałe. Rozprawa przeciąga się o kilkadziesiąt minut z uwagi na problemy techniczne.

Podsumowanie

Obecny stan zaawansowania technologii telekonferencyjnych otwiera duże możliwości przed Sądami w zakresie prowadzenia rozpraw na odległość. Jednocześnie, pojawiają się wyzwania, przede wszystkim w zakresie bezpieczeństwa oraz łatwości użycia danego narzędzia. W przypadku

bezpieczeństwa kluczowa jest weryfikacja procedur bezpieczeństwa oraz trzymanie się dobrych praktyk w zakresie realizacji bezpiecznych telekonferencji. W wątku łatwości użycia niewątpliwie jest zapewnienie wsparcia technicznego wszystkim stronom postępowania.

Jeżeli powyższe wyzwania zostaną należycie zaadresowane to rozprawy on-line mogą być dużym ułatwieniem zarówno dla sądu jak i dla stron postępowania, nie tylko w trakcie pandemii Covid-19.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Rozwój i ustabilizowanie działalności think-tankowej INPRIS” sfinansowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030.

Instytut Prawa i Społeczeństwa INPRIS, ul. Ursynowska 20/4, Warszawa
inpris.pl, inpris@inpris.pl

Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego
ze środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich
na lata 2018 – 2030

